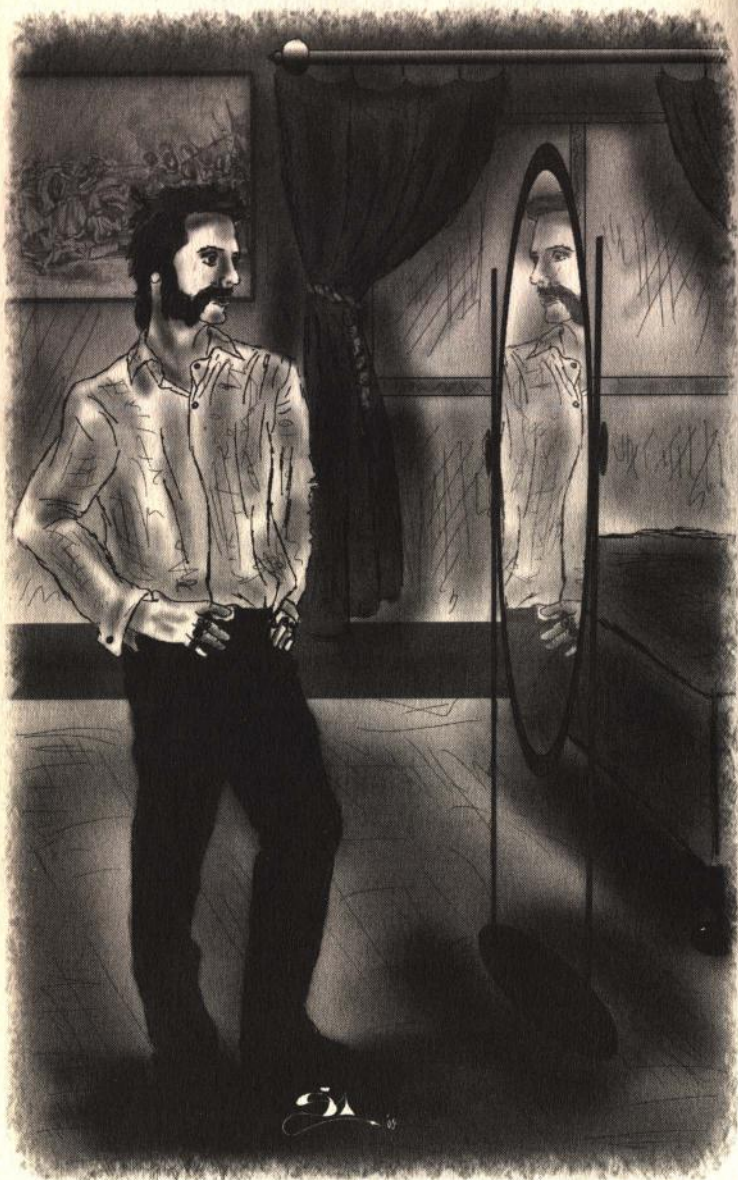

Nikolai Vasilievici Gogol

Nasul

Traducere și note de Elena Vizir

Capitolul 1

La 25 martie, la Petersburg, s-a petrecut o întâmplare cam stranie. Frizerul Ivan Iakovlevici (numele lui de familie s-a pierdut și nici pe firma frizeriei – pe care este desenat un domn cu obrazul săpunit și pe care stă scris: „Se ia și sânge“ – nu există vreo mențiune), care locuia pe bulevardul Voznesenk, se trezi destul de devreme și simți miros de mâncare caldă. Ridicându-și capul din așternut, el își văzu soția, o cucoană impunătoare și mare amatoare de cafea, care tocmai scotea din cuptor pâinile ce abia se rumeniseră.

— Praskovia Osipovna, azi eu nu vreau cafea, spuse Ivan Iakovlevici, dar aș dori, în schimb, să mănânc niște pâine caldă cu ceapă.

(De fapt, Ivan Iakovlevici ar fi vrut și una, și alta, dar știa că este absolut imposibil să ceri două lucruri deodată, deoarece Praskovia Osipovna nu suporta astfel de excese.) „Să mănânce prostul doar pâine, că pentru mine este mai bine așa, de vreme ce-o să-mi rămână mie mai multă cafea, gândi soția, aruncându-i o pâine pe masă.“

Pentru a respecta bunele maniere, Ivan Iakovlevici își îmbracă halatul, apoi, așezându-se la masă, turnă puțină sare în solniță, își curăță două cepe, luă cuțitul în mână și, cu o expresie ceremonioasă pe față, începu să taie tacticos pâinea. Împărțind-o în două jumătăți, el se uită către miezul uneia dintre ele și, spre marea lui mirare, observă acolo ceva alburii. Atunci, Ivan Iakovlevici scobi atent cu

cuțitul și pipăi. „Este ceva tare!, își zise el. Ce-ar putea oare să fie?“

Frizerul își băgă degetele în miez și scoase un nas!... Ivan Iakovlevici rămase uluit; se frecă la ochi și pipăi încă o dată: era un nas, fără îndoială, un nas! Și, pe deasupra, acest nas i se părea foarte cunoscut. Pe fața sa apăru o expresie de groază. Și asta era mai nimic pe lângă revolta ce pusese stăpânire pe consoarta sa.

— Cui i-ai tăiat nasul, animalule?, strigă ea tulburată. Potlogarule! Bețivule! Eu însămi te voi denunța la poliție. Ești un bandit! Am auzit din gurile a trei oameni că, în timp ce-i bărbierești, îi tragi de nas atât de tare, că abia de mai rezistă.

Ivan Iakovlevici încremenise, aproape că nici nu mai respira. El recunoscuse nasul, ca fiind al nimănui altcuiva decât al lui Kovalev, ajutorul judecătorului de la colegiu, pe care îl bărbiera în fiecare zi de miercuri și de duminică.

— Numai o clipă, Praskovia Osipovna! Să-l învelesc într-o cârpă și să-l pun într-un colțisor: las' să stea acolo deocamdată, și pe urmă o să-l arunc eu.

— Nici nu vreau să aud! Crezi că pot să stau în camera mea cu un nas sfârtecat?... Derbedeule! Știe doar să dea cu briciul pe curea dumnealui, și în curând, nu va mai fi capabil să facă nici asta cum se cuvine, mamelucule, netrebnicule! Ce-ai fi vrut: să răspund eu la poliție pentru faptele tale?... Ce să mai zic, un cârpaci și un prostălău! Să ieși de-aici cu el! Du-l unde vrei! Să nu-i mai rămână nici amintirea pe-aici!

Ivan Iakovlevici înlemnise. Se gândea, se tot gândea și nu știa ce să facă.

— Dracu' știe cum s-a întâmplat, zise el într-un târziu, scărpinându-se după ureche. Poate că eram beat aseară, când m-am întors acasă, poate că nu; nu, n-aș putea spune exact. Dar, după toate semnalmentele, mi s-a întâmplat ceva; căci pâinea este ceva ce se poate coace, pe când nasul e cu totul altceva. Nu mai înțeleg nimic!...

Ivan Iakovlevici tăcu. Gândul că polițiștii vor afla de nas și îl vor găsi vinovat pe el îl aduse într-o stare de leșin. Deja i se părea că vede un guler purpuriu, cusut cu ornamente argintii, o spadă... și tremură din tot corpul. În sfârșit, își

găsi lenjeria de corp și cizmele, se îmbracă la iuțeală, însoțit de ocările Praskoviei Osipovna, înveli nasul într-o cârpă și ieși în stradă cu el.

Ar fi vrut să-l bage undeva: să-l ascundă sub vreo poartă sau să se facă, uite-așa, că-l scapă pe jos și apoi s-o ia la sănătoasa pe ulicioară. Dar, împotriva voinței sale, se tot întâlnea cu oameni cunoscuți care începeau de îndată să-l întrebe: „Unde te duci?“, sau „Pe cine vrei să bărbierești atât de devreme?“, astfel că Ivan Iakovlevici nu rămânea nicio clipă singur. La un moment dat, era cât pe ce să scape de nas, însă un polițist, aflat destul de departe, îi arătă cu halebarda, spunându-i: „Vezi că ai scăpat ceva! Ia-l de jos!“ Și Ivan Iakovlevici trebui să-l ridice și să-l ascundă în buzunar. Disperarea pusese stăpânire pe el definitiv, mai ales că tot mai multă lume apărea pe stradă, fiind ora de deschidere a tot felul de magazine și prăvălii.

Se hotărî s-o ia spre Podul Isakievski, poate va reuși să-l arunce în Neva...

Iată însă că încep să mă simt oarecum vinovat, pentru că până acum nu v-am spus mai nimic despre Ivan Iakovlevici, de altfel un om respectabil în multe privințe.

Ivan Iakovlevici, ca orice meseriaș de treabă din Rusia, era un bețiv nemaipomenit. Cu toate că rădea zilnic o mulțime de bărbi, a lui era veșnic crescută și neîngrijită. Fracul său (pentru că Ivan Iakovlevici nu purta niciodată redingotă...) era bălțat; de fapt, era negru, însă plin de pete maronii-gălbui și cenușii, ce semănau cu niște mere aflate în stare de putrefacție; gulerul căpătase lustru, iar în locul celor trei nasturi nu mai rămăsese decât ațele. Ivan Iakovlevici era un tip cinic, și când Kovalev, asesorul de la colegiu, îi spunea, în timp ce era bărbierit: „Ivan Iakovlevici, mâinile tale put în permanență!“, el răspundea printr-o întrebare: „De ce să pută oare?“ „Nu știi, frate, dar de puțit, put“, îi repeta asesorul, și Ivan Iakovlevici, după ce priza tabac, îl săpunea pentru aceste vorbe și pe obraz, și sub nas, și după ureche, și sub bărbie, într-un cuvânt, peste tot unde îi trăsnea lui prin cap.

Acum, acest cetățean onorabil ajunsese deja pe Podul Isakievski. Se uită mai întâi împrejur; apoi se aplecă peste balustradă, ca și cum ar fi vrut să vadă dacă este vreun pește

prin apă, sub pod, și fără să mai ezite, aruncă repede nasul învelit în cârpă. Simți că parcă dăduse jos de pe umerii săi o greutate de zece puduri și chiar îi veni să zâmbească. În loc să meargă să radă bărbile funcționarilor, el se duse direct la un local, pe al cărui frontispiciu se putea citi: „Ceai și mâncare“, ca să ceară un pahar de punci. Nu trecu însă mult și văzu la capătul podului pe polițistul cartierului, masiv, impunător, cu favoriți lați, cu tricorn pe cap și sabie strălucitoare. Ivan Iakovlevici înțepeni de-a binelea, în vreme ce sectoristul îi făcu semn cu degetul și îi zise:

— Ia vino încoace, stimabile!

Cunoscând ce reprezintă uniforma sa, Ivan își scoase șapca încă de la distanță și, apropiindu-se grabnic, îi spuse:

— Să trăiți, Înălțimea Voastră!

— Nu, nu, frate, fără Înălțime; spune-mi ce ai făcut acolo pe pod?

— Pe Dumnezeuul meu, domnule, mă duceam să bărbieresc un client și mă uitam un pic cât de repede curge râul.

— Minți, minți! Și nu scapi cu una, cu două. Te rog să-mi răspunzi!

— Sunt gata s-o bărbieresc pe Înălțimea Voastră de două ori pe săptămână sau chiar de trei, fără nicio condiție, răspunse Ivan Iakovlevici.

— Nu, prietene, acestea sunt fleacuri! Pe mine mă rad trei frizeri, și consideră aceasta ca o mare favoare. Dar aș vrea să-mi spui totuși ce făceai tu acolo?

Ivan Iakovlevici păli... Însă din acest moment întâmplarea dispăre parcă în ceață și nu se știe absolut nimic despre ce s-a petrecut în continuare.

Capitolul 2

Asesorul de colegiu, Kovalev, se trezi destul de dimineață și făcu un „brrr...” din buze – așa făcea el de obicei atunci când se trezea, și nici el nu putea să-și explice de ce –, se întinse și îi porunci servitorului să-i dea oglinda de pe masă. Voia să se uite la coșul care-i apăruse, de ieri-seară, pe nas. Spre marea sa uimire, văzu însă că locul în care trebuia să i se afle nasul era complet neted! Speriat, Kovalev ceru puțină apă și-și șterse ochii cu prosopul. Nu se înșelase deloc, nasul lipsea de la locul lui! Ca să fie sigur că se trezise de-a binelea, Kovalev începu să se ciupească. Pare-se că nu dormea. Atunci, omul nostru sări din pat, se scutură cu putere și văzu din nou că-i lipsește nasul!... Porunci să i se dea imediat haina și zbură la șeful de poliție.

Înainte de a continua relatarea acestei întâmplări, trebuie să vă spun câte ceva și despre Kovalev, ca să vedeți ce fel de persoană era acest asesor de colegiu. Asesorii de colegiu, cărora li se acordă acest grad prin atestate de studii, nu se pot compara nicidecum cu acei asesori de colegiu care își căpătau gradul în Caucaz. Sunt două tipuri absolut diferite. Asesorii de colegiu cu studii... Însă Rusia este un ținut oarecum ciudat, și dacă zici ceva despre un asesor de colegiu, apoi toți asesorii de colegiu, de la Riga până în Kamceatka, vor considera că ai spus-o la adresa lor. Se subînțelege că acest fapt este valabil pentru toate gradele și posturile. Kovalev era asesor de colegiu de Caucaz. El își luase gradul cu doi ani înainte și

de aceea nu uita nicio clipă asta; iar pentru a părea nobil și a-și da importanță, nu-și zicea niciodată asesor de colegiu, ci maior. „Ascultă, porumbițo, se adresa el, de obicei, oricărei doamne ce vindea plastroane în stradă, să vii acasă la mine, apartamentul meu se află pe Strada Livezilor; dar cel mai bine să întrebi, unde locuiește maiorul Kovalev – și oricine îți va arăta unde stau.“ Dar dacă întâlnea vreuna mai tinerică, îi mai dădea pe deasupra o indicație și mai precisă, adăugând: „Să întrebi, suflețelule, care este apartamentul maiorului Kovalev“. Din această pricină, în cele ce urmează, și noi îl vom numi pe acest asesor de colegiu, maior.

Maiorul Kovalev obișnuia să se plimbe zilnic pe Bulevardul Nevski. Gulerașul de la plastronul său era de o curățenie impecabilă și apretat perfect. Favoriții săi erau după modelul celor pe care acum îi poți vedea doar la inginerii cadastrali de județ, la arhitecți, la medicii de regiment, de asemenea, la persoanele angajate în Poliție ori în instituțiile legate de aceasta și, în general, la toți bărbații care au obraji plini și rumeni și care joacă foarte bine boston¹; acești favoriți traversează mijlocul obrazului și ajung direct la nas. Maiorul Kovalev purta o sumedenie de inele mici cu pecete, în formă de inimă și de steme, dar și dintr-acelea pe care erau gravate cuvintele: *miercuri, joi, luni* etc. Maiorul Kovalev sosise în Petersburg dintr-o necesitate, aceea de a căuta un loc de muncă ce ar corespunde gradului său: dacă i-ar fi reușit, ar fi vrut să fie viceguvernator, iar dacă nu, s-ar fi angajat și ca executor în vreun departament oarecare. Maiorul nu ar fi fost împotriva să se căsătorească, însă doar în cazul în care mireasa ar fi avut ca zestre un capital de două sute de mii. Iar acum cititorul își poate da seama el însuși în ce situație se afla acest maior, care văzu pe locul unde ar fi trebuit să se afle nasul său, nu prea mare și destul de simpatic, o suprafață netedă și urâcioasă.

Din nefericire, pe stradă nu se zărea niciun birjar, și Kovalev fu nevoit să meargă pe jos, învelit cu impermeabilul până peste gât și cu o batistă pe față, lăsând astfel impresia că îi curge sânge din nas. „Și dacă mi s-a părut numai? Că doar

¹ Joc de cărți.

nu-mi poate dispărea nasul așa, din senin“, cugetă el și intră într-o patiserie, cu gândul de a se privi în oglinda pe care o știa acolo. Avu noroc. În patiserie nu era niciun client, ci doar niște băiețandri ce măturau și aranjau scaunele; unii dintre ei, cu ochii cârpiți de somn, duceau pe tăvi pateuri fierbinți. Pe mese și scaune stăteau împrăștiate ziarele de ieri, stropite cu cafea. „Eh, slavă Domnului, nu e nimeni, își zise el, și pot să mă văd.“ Se apropie cu teamă de oglindă și se privi. „Dracu' știe ce-i cu rahatul ăsta!, spuse el și scui-pă. De-ar fi cel puțin ceva în loc de nas, dar chiar nimic!...“

Mușcându-și buzele de necaz, ieși din patiserie și se hotărî, împotriva obiceiului său, să nu zâmbească nimănui și nici să nu se uite la nimeni. Nu merse prea mult însă și se opri surprins în fața intrării unei case. Acolo, se petrecu un fenomen inexplicabil: o trăsură se oprise lângă ușile clădirii, acestea se deschiseseră larg și un domn îmbrăcat într-o tunică aplecându-se, sări afară și alergă ca să intre în casă. Uimirea dar și spaima lui Kovalev fură cu atât mai mari, cu cât înțelegea că persoana în chestiune era propriul său nas! Văzând acest spectacol ieșit din comun, i se păru că lumea se întoarce cu fundul în sus și simți că pământul îi fuge de sub picioare. Se hotărî să reziste însă până la întoarcerea acestui domn în trăsură. Îi tremura tot corpul, de parcă ar fi avut febră. Peste două minute, nasul său ieși într-adevăr pe ușă. Purta o tunică de paradă cusută cu fire de aur, cu un guler mare, ridicat, și o pereche de pantaloni din piele de antilopă; iar la șold avea prinsă o spadă. După pălăria sa cu penaj, puteai ghici că avea o funcție destul de înaltă, aceea de consilier de stat. Îmbrăcămintea sa te făcea să tragi concluzia că se duce la cineva, într-o vizită. Privi în ambele părți, iar apoi strigându-i birjarului: „Dă-i înainte!“, se așeză comod în trăsură și plecară.

Sărmanul Kovalev mai să-și iasă din minți. Nici nu mai știa ce să creadă, în legătură cu această întâmplare, atât de stranie. Cum s-ar putea oare, ca tocmai nasul său, care până mai ieri era încă pe fața sa, să poată călători, să poată merge și să fie îmbrăcat în tunică! Alergă în urma trăsorii, care, din fericire, se deplasă destul de puțin și, în cele din urmă, se opri în fața Catedralei Kazansk.

Grăbit, trecu printre două șiruri de bătrânele sărmene, cu fețele îmbrobodite, cu câte două găuri în locul ochilor, de care răsese altădată, și năvăli în biserică. Înăuntru erau doar câteva persoane care se rugau și toate stăteau la intrare, lângă ușă. Kovalev se simțea atât de indispus, că nici nu mai avea putere să se roage, dar îl căuta cu privirea pe acel domn, care era de fapt propriul nas, prin toate colțurile bisericii. Îl văzu în cele din urmă, așezat într-o parte. Nasul își ascunsese fața complet, după gulerul mare ridicat și se ruga cu evlavie.

„Să mă apropii oare de el?, se gândea Kovalev. După toate aparențele, după tunică și pălărie, mai ales, pare să fie un consilier de stat. Dracu' știe ce-ar trebui să fac!“

Așezat strategic, destul de aproape de nas, maiorul începu să tușească. Nasul nu se opri însă nicio clipă din rugăciunea sa și continuă să facă mătânii.

— Mult stimat domn..., zise Kovalev, încercând să prindă curaj, mult stimat domn...

— Ce doriți?, răspunse nasul, întorcându-se.

— Mi se pare straniu, mult stimat domn... îmi pare... că ar trebui să vă cunoașteți locul. Ca să vezi, dau peste dumneavoastră – unde credeți? – chiar în biserică. Ar trebui să fiți de acord...

— Vă rog să mă scuzați, dar nu îmi pot da seama despre ce binevoiiți să vorbiți... Vă rog să-mi explicați.

„Cum aş putea să-i explic?“, se gândi Kovalev și, luându-și inima-n dinți, începu:

— Desigur, eu... de fapt, poate că știți, eu sunt maior. Ar trebui să fiți de acord că este necuviincios ca eu să umblu fără nas. O precupeață care vinde, pe Podul Voskresensk, portocale curățate de coajă, ar putea să stea și fără nas. Dar, luând în considerare faptul că mi s-a acordat... și că sunt cunoscut de multe doamne din societate, printre care și Cehtareva, consilierea de stat și altele... Gândiți-vă și dumneavoastră... nici nu știu cum să zic, mult stimat domn. (Și maiorul Kovalev ridică din umeri neputincios.) Îmi cer iertare... dacă ați analiza acest fapt în concordanță cu regulile datoriei și onoarei... ați putea înțelege și fără să vă explic...

— Nu înțeleg absolut nimic, răspunse nasul. Explicați-mi, vă rog, într-o manieră mai accesibilă.

— Mult stimat domn... spuse Kovalev cu sentimentul respectului de sine, nu știu cum să înțeleg cuvintele dumneavoastră... Mi se pare că aici totul este clar... Sau doriți... Doar sunteți propriul meu nas!

Nasul se uită la maior și sprâncenele lui se încrunțară nițel.

— Greșiți, mult stimat domn. Eu sunt independent. Și, de altfel, între noi nu pot exista niciun fel de relații apropiate. Dacă ar trebui să mă iau după nasturii pe care îi purtați la tunică, dumneavoastră ar trebui să aveți un serviciu în altă branșă.

Spunând acestea, nasul reveni la poziția sa și continuă să se roage.

Kovalev se pierdu de tot cu firea, neștiind ce să facă și nici ce să creadă. În acest timp, se auzi foșnetul plăcut al unei rochii de cucoană. În biserică își făcu apariția o doamnă în vârstă, toată numai dantele, și, împreună cu ea, o făptură tânără și subțirică, îmbrăcată într-o rochie albă, care se potrivea de minune pe talia ei mlădioasă, purtând pe cap o pălărie de un galben-pai, grațioasă ca o prăjiturică. Doamnele erau urmate de un haiduc înalt, cu favoriții mari și o duzină întregă de gulerașe, care se opri în loc și deschise tacticos tabachera.

Kovalev se dădu mai aproape, își scoase plastronul cu guleraș de batist, își potrivi mai bine inelele cu inimioare și steme, care atârnau de un lanț de aur și, zâmbind în toate părțile, își opri privirea asupra gingașei doamne, care, asemenea unei flori de primăvară, se aplecă delicat și duse spre frunte mânuța-i albă cu degete aproape străvezii. Zâmbetul de pe fața lui Kovalev deveni mai pronunțat, atunci când observă ivindu-se de sub pălărie o parte din obrăjorii de culoarea trandafirului primăvărat și bărbia ei rotundă, de un alb strălucitor. Deodată tresări însă, ca fript. Își aminti că nu are nimic în locul unde ar fi trebuit să-i fie nasul și îi dădură lacrimile. Se întoarse spre domnul în tunică, spre a-i spune verde-n față că se dă drept consilier de stat, că de fapt el este un potlogar și un laș și că nu este nimic mai mult decât propriul său nas... Nasul însă nu mai era. Reușise să dispară tiptil, plecând, poate, în vreo vizită la cineva.

Acest fapt îl aduse pe Kovalev la disperare. Se retrase mai în spate, oprindu-se o clipă sub colonada bisericii, uitându-se atent în toate părțile, să vadă dacă nasul nu s-a ascuns cumva prin apropiere. Maiorul își aduse bine aminte că pălăria acestuia era împodobită cu pene, iar tunică era cusută cu fire de aur. Nu observase însă cum îi era mantaua, ce culoare avea trăsura cu care venise, ce fel de cai avea, și nici măcar dacă avea sau nu un lacheu și, dacă avea, ce fel de livrea purta acesta. Și-apoi, mai treceau pe acolo o mulțime de alte trăsuri, într-o direcție sau în alta, și cu o viteză atât de mare, încât i-ar fi fost foarte greu să deslușească ceva înăuntrul acestora; și chiar dacă ar fi reușit să deslușească ceva, nu ar fi avut nicio posibilitate ca s-o oprească.

Ziua era frumoasă, însorită. Pe Bulevardul Nevski era o mare de oameni, iar valul de doamne, ca o cascadă mare de flori, umpluse trotuarul, de la Podul Polițiștilor până la Podul Anicikin. Consilierul de la Curte pe care îl cunoștea bine și căruia, mai ales când cineva străin se afla în apropiere, îi spunea locotenent-colonel, tocmai îi venea în întâmpinare. Tot pe bulevard îl văzu și pe Iarîghin, șef de birou la senat și un foarte bun prieten, care, atunci când juca cifra opt la boston, obișnuia să piardă cu regularitate. În drumul său, mai apăru și un alt maior, care căpătase și el, la rândul său, gradul de asesor de Caucaz și care, văzându-l, îi făcu semn cu mâna, chemându-l...

— Eh, drăcia dracului!, zise Kovalev. Ei, birjar, du-mă direct până la șeful Poliției!

Kovalev se așeză în trăsură, strigând mereu la birjar: „Înainte, cât mai iute!”

— Îl pot găsi aici pe șeful Poliției?, strigă el, în vreme ce intra în pridvor.

— Nicidecum, îi răspunse portarul, chiar adineauri a plecat.

— Păi, cum așa?!

— Așa bine, adăugă portarul, abia a ieșit din casă. De-ați fi venit cu un minut mai înainte, poate că l-ați fi prins acasă.

Fără să scotă batista de pe față, Kovalev se așeză lângă birjar și strigă cu voce disperată:

— Mână!

— Unde?, întrebă birjarul.

— Mână înainte!

— Cum înainte? Aici e o răscruce: s-o iau la dreapta sau la stânga?

Această întrebare îl dezmetici pe Kovalev și îl făcu să se gândească. În situația lui, trebuia mai întâi să ajungă la Direcția Securității, nu că ar fi existat vreo legătură directă a acesteia cu Poliția, ci fiindcă dispozițiile ei ar fi putut fi realizate mai rapid, decât ale altor instituții. Nici nu ar fi fost rațional să solicite rezolvarea problemei sale de către autoritățile de la instituția unde nasul se declarase funcționar, ba, ar fi fost chiar lipsit de logică, deoarece, din înseși răspunsurile nasului, se putea subînțelege că pentru acest nemernic nu exista nimic sfânt și că el putea să mintă în continuare, tot așa cum mai mințise deja, că nu l-ar fi cunoscut niciodată pe maior. Deci, Kovalev voia să-i ordone birjarului să pornească spre Direcția Securității, dar îi veni iarăși în gând că acest potlogar și șarlatan, care s-a purtat atât de neobrăzat chiar de la prima lor întâlnire, ar fi putut din nou, exploatând cu abilitate momentul, să dispară din oraș, și atunci toate căutările ar fi fost zadarnice, sau ar fi putut continua, Doamne ferește, încă o lună întreagă, fără vreun rezultat. În cele din urmă, se pare că însuși cerul îi arătă lui Kovalev calea cea dreaptă. El se gândi să ajungă cât mai repede la un ziar de anunțuri și să publice preventiv un text, cu descrierea amănunțită a tuturor calităților nasului, astfel încât, oricine îl va întâlni, să îl aducă imediat înaintea sa, sau, cel puțin, să îl informeze unde se află. Oprindu-se astfel la această decizie, maiorul îi porunci birjarului să meargă la o redacție de ziar și tot drumul îl înghionti în spate cu pumnul, spunându-i: „Mai repede, nemernicule! Mai repede, ticălosule!“ „Eh, boierule!“, zicea birjarul, dând din cap și plesnindu-și calul cu hățurile pentru a-l zori. Apropo, calul avea părul lung și semăna mai degrabă cu un câine de rasă bichon. În cele din urmă, trăsura se opri, și Kovalev, cu respirația întretăiată, intră grăbit într-o anticameră, unde un funcționar cărunt, purtând ochelari și îmbrăcat într-un frac vechi, stătea la un birou și, ținând o pană între dinți, număra monedele de alamă pe care i le pusese cineva în față.

— Cine primește anunțurile?!, strigă Kovalev. A, vă salut!

— Am onoarea!, zise funcționarul cărunt, ridicând ochii pentru o clipă și coborându-i apoi din nou, peste monedele împărțite în grămăjoare.

— Vreau să dau publicității...

— Să am iertare. Vă rog să mai așteptați un pic, rosti funcționarul, scriind cu o mână o cifră pe o foaie și cu degetele de la cealaltă împingând două bile pe numărătoare.

Un lacheu cu galoane și cu aspect îngrijit — indiciu că slujește într-o casă de aristocrați — stătea lângă birou ținând în mână un bilet, găsi de cuviință să dea dovadă de sociabilitate.

— Vă vine să credeți, domnule, că acel cățeluș costă opt grivne¹, adică, eu nu aș fi dat pe el nici opt bani, dar cucoana îl iubește, pe crucea mea că-l iubește și, de aceea, cine îl va găsi va primi drept recompensă o sută de ruble! Dacă e să vorbim pe cinstite, gusturile oamenilor nu sunt deloc asemănătoare. Dacă ești vânător, ține un prepelicar sau un pudel; nu te calici pentru cinci sute, dă și o mie, dacă este un câine ca lumea.

Funcționarul respectabil urmări această intervenție cu o expresie gravă a feței, continuând totodată să se ocupe de numărarea literelor cuprinse în biletul ce-i fusese adus. Alături, stăteau câteva femei mai în vârstă, câțiva negustori și servitori cu alte bilețele în mână. Pe unul dintre ele era scris că se caută angajarea unui vizitiu care să nu fie bețiv; pe altul, se vorbea după aducerea, de la Paris, a unui nou tip de trăsură din 1814, prevăzută cu arcuri; altă hârtie anunța disponibilitatea unei slujnice de curte, de nouăsprezece ani, specializată în spălatul rufelor, dar bună și pentru alte activități; iar în alte bilețele se făcea referire la o trăsură rezistentă, cu un arc lipsă, sau la un cal tânăr și energic cu pete gri, care ajunsese la vârsta de șaptesprezece ani, la semințele noi de ridichi și de nap, aduse de la Londra, la o vilă cu toate anexele, cu două padocuri pentru cai și o suprafață de teren unde se putea amenaja un minunat parc de mesteceni sau de brazi; mai existau anunțuri pentru cei care doreau să cumpere tălpi vechi și care erau invitați să vină la negocieri în fiecare zi,

¹ Grivnă — unitate monetară în Rusia veche.

între orele opt și trei ale după-amiezei. Camera în care se înghesuia toată această societate era mică, iar aerul din ea era foarte stătut; însă asesorul de colegiu Kovalev nu putea să-i simtă mirosul neplăcut, deoarece se acoperise cu batista peste față, în vreme ce nasul său se găsea Dumnezeu știe în ce fel de locuri necunoscute.

— Mult stimat domn, permiteți-mi să vă rog... Îmi trebuie numaidecât..., zise el în cele din urmă, pierzându-și răbdarea.

— Imediat, imediat! Două ruble și patruzeci și trei de kopeici! Chiar acum! O rublă și șazeci și patru de kopeici!, zicea domnul cu părul cărunț, aruncând în fața solicitanților bilețelele cu conținutul anunțului și prețul acestora. Ce doriți dumneavoastră?, zise el în cele din urmă, adresându-i-se lui Kovalev.

— Eu vă rog..., zise Kovalev, s-a întâmplat o tâlhărie sau o potlogărie, nici chiar eu nu am putut afla până în acest moment ce anume. Eu vă rog doar să publicați că acela care-l va prinde și mi-l va aduce pe netrebnic, va primi o recompensă satisfăcătoare.

— Permiteți-mi să aflu, care este numele dumneavoastră de familie?

— Nu; pentru ce ar trebui să vă spun numele meu de familie? Eu nu pot să vi-l spun. Eu am foarte mulți cunoscuți: Cehtareva, consilier de stat, Palagheia Grigorievna Podtocina, ofițer superior... Dacă află, Domnul să mă păzească! Puteți scrie simplu: asesor de colegiu sau, și mai bine, aflat în gradul de maior.

— Iar cel care a fugit era un om al casei dumneavoastră?

— Ce fel de om al casei? Să fi fost așa, nu era atât de mare potlogăria! Mi-a fugit... nasul...

— Hm! Ce nume de familie straniu! Și v-a șterpelit o sumă mare acest domn pe care dumneavoastră îl numiți Nasul?

— Adică nasul... nu m-ați înțeles! Nasul, nasul meu propriu s-a pierdut, nu se știe unde. Dracului îi veni să-și bată joc de mine!

— Cum adică s-a pierdut? Nu prea pot să înțeleg bine.

— Eu nu vă pot spune cum; dar important este că acum el se plimbă prin oraș și se numește consilier de stat. Și de

aceea vă rog să anunțați că acela care va reuși să pună mâna pe el și să mi-l aducă grabnic înapoi, va primi o frumoasă recompensă. Analizați și dumneavoastră, cum aș putea să mai exist eu fără o parte a corpului meu atât de evidentă? Că nu este vorba de degetul cel mic de la picior, pe care îl bag în cizmă și nimeni nu poate să știe dacă este acolo sau nu. Eu o vizitez în fiecare zi de joi pe consiliera de stat Cehtareva și pe Palagheia Grigorievna Podtocina, ofițer superior, care mai are pe deasupra și o fiică frumoasă, ambele îmi sunt foarte bine cunoscute, și analizați și dumneavoastră, ce-o să mă fac acum? Nici nu le pot vizita.

Funcționarul rămase pe gânduri, îți puteai da seama despre acest lucru după buzele lui încleștate.

— Nu, nu pot să dau un astfel de anunț în ziar, zise el în cele din urmă, după o lungă tăcere.

— Cum? Dar de ce?

— Așa. Ziarul își poate pierde reputația. Dacă fiecare va începe să scrie că i-a fugit nasul, apoi... Deja se vorbește că se publică multe stupidități și zvonuri false.

— Adică, prin ce este atât de stupid anunțul meu? Mi se pare că nimic nu-i stupid sau fals în el.

— Vi se pare doar. Însă săptămâna trecută am întâlnit un caz similar. A venit un funcționar la fel ca dumneavoastră acum, a adus o ciornă, a achitat două ruble și șaptezeci și trei de kopeici, și întregul anunț spunea doar că îi fugise cățelul, un pudel cu blană neagră. Se părea că nimic nu ar fi fost deosebit în acest anunț, dar de pe urma sa a rezultat un pamflet: acest pudel era chiar casierul nu mai țin minte cărui local.

— Da, însă eu aș dori să public un anunț nu despre un pudel oarecare, ci despre propriul meu nas. Acesta este cam același lucru cu a dori să public un anunț despre mine însumi.

— Nu, în niciun caz nu aș putea publica un asemenea anunț.

— Dar, dacă totuși mi-a dispărut nasul?

— Dacă a dispărut, e treaba medicului. Se zice că există astfel de oameni care îți pot prinde la loc orice fel de nas ți-ai dori. Apropo, eu observ că sunteți o fire veselă și că vă place să glumiți în societate.

— Vă jur, pe Dumnezeu sfânt! De altfel, dacă am ajuns până aici, cred că pot să vă și arăt.

— De ce v-ați deranja?!, continuă funcționarul, prizând tabac. Dar, dacă sunteți așa de amabil, adăugă el cu un gest ce denota curiozitate, aș vrea să mă uit totuși un pic.

Asesorul de colegiu îndepărtă ușor batista de pe față.

— Într-adevăr, extrem de straniu!, zise funcționarul, locul este absolut neted, de parcă ar fi o clătită proaspătă. Da, este incredibil de neted!

— Ei, ce mai spuneți acum? Vedeți și dumneavoastră că nu-i posibil să nu publicați așa ceva. Vă voi fi deosebit de recunoscător și sunt foarte bucuros că datorită acestei întâmplări am avut plăcerea să vă cunosc...

După cum se putu constata, maiorul decise să fie puțin mai viclean, de data aceasta.

— Să public nu e mare lucru, zise funcționarul, numai că nu văd în acest fapt niciun avantaj pentru dumneavoastră. Dacă vreți numaidecât, dați-i acest subiect unuia care are pană de maestru, ca să descrie fenomenul ca pe o creație rară și a naturii și să publice acest articol în „Albina nordică“ (trase pe nas o porție de tabac), întru folosul tineretului (ajuns aici, omul își șterse nasul) sau pur și simplu, pentru satisfacerea curiozității cititorilor.

Maiorul era descurajat în totalitate. Își lăsă ochii în josul paginii de ziar, unde erau publicate informații despre spectacole; pe fața lui era cât pe ce să-și facă apariția un zâmbet, fiindcă tocmai întâlnise numele unei actrițe simpatice și, aproape instantaneu, mâna i se duse spre buzunar, ca să verifice dacă are la el permisul albastru pentru că, după cunoștințele sale, ofițerii superiori aveau dreptul ca la teatru să stea în fotolii, dar amintirea nasului îi strică toată dispoziția de moment.

Însuși funcționarul părea sensibilizat de situația dificilă în care se afla Kovalev. Dorind să-i atenueze cât de cât mâhnirea, găsi de cuviință să-și exprime compasiunea în câteva cuvinte:

— Mie, într-adevăr, îmi pare foarte rău că vi s-a făcut această glumă sinistă. Poate doriți o porție de tabac? Ajută

la ameliorarea durerilor de cap și a stărilor de întristare; ajută chiar și în caz de hemoroizi.

Spunând acestea, funcționarul îi întinse lui Kovalev tabachera, scoțând cu multă îndemânare capacul cu portretul șters al unei doamne cu pălărie și punându-l pe masă.

Acest gest, făcut fără vreo intenție, îl scoase din fire pe Kovalev.

— Nu înțeleg cum de vă vine să mă luați peste picior, zise el nervos, oare nu vedeți că nu mai am organul cu care ar trebui să miros? Să-l ia dracu' de tutun! Acum nici nu mă mai pot uita la el, și nu doar la cel de proastă calitate, de Berezinsk, dar nici dacă mi l-ați oferi pe cel mai bun.

Spunând aceasta, maiorul ieși profund întristat din biroul de anunțuri, și porni spre casa unui comisar de poliție, pe care îl știa ca fiind un mare amator de zahăr. Acasă la el, toată camera de oaspeți, care servea și de sufragerie, era decorată cu căpățâni din zahăr, pe care i le aduseseră negustorii, în semn de prietenie. Când intră, bucătăreasa tocmai îi scotea comisarului cizmele militarești. Spada și restul echipamentului stăteau atârinate pașnic, prin colțurile încăperii, iar teribila sa pălărie triumfiulară era deja în mâinile fiului său de trei anișori; iar el, după o zi de viață militărească încordată, se pregătea în sfârșit să guste și din plăcerile lumești.

Kovalev intră la el, în timp ce acesta se întindea, căscând de-i trosneau fălcile și zicea: „Eh, ce minunat o să fie dacă mai dorm și eu două ore!“ Și de aceea se putea presupune că venirea asesorului de colegiu se întâmplase într-un moment cu totul nepotrivit; și nici nu știu, poate, doar dacă i-ar fi adus, atunci, cel puțin vreo câțiva funți de ceai sau niște postav, ar fi fost primit cu mai multă căldură. Comisarul era un cunoscut promotor al tuturor produselor miniaturale de artă și al obiectelor de manufactură de mici dimensiuni, însă acorda prioritate celor autorizate de stat. „Acesta-i lucru ca lumea, obișnuia el să spună, nu există un lucru mai bun decât acesta. Nu cere de mâncare, ocupă puțin loc, întotdeauna încapе în buzunar, iar dacă îl scapi jos, nu se sparge.“

Comisarul de poliție îl primi destul de rezervat pe Kovalev și zise că după masă nu este un moment potrivit pentru a-și începe cercetările, că în această privință numai natura

dictează, că, după ce mănânci, trebuie să te și odihnești un pic (din aceste cuvinte, Kovalev deduse că acestui comisar nu-i erau chiar așa de străine maximele înțelepților antici), că unui om de treabă nu i-ar rupe nimeni nasul și că pe lume sunt numeroși maiori, de toate felurile, care nu au nici măcar lenjeria într-o stare decentă și umblă prin tot felul de localuri necuviincioase.

Auzind aceste cuvinte, omul nostru simți că de fapt i se aplicase o lovitură nu între ochi, ci chiar direct în ochi! Trebuie să mai menționăm și faptul că maiorul era un om deosebit de supărăcios. El ar fi putut ierta toate aluziile ce se refereau la persoana sa, dar nu ar fi iertat în niciun caz pe cineva care i-ar fi jignit gradul sau titlul. El chiar admitea că în piesele de teatru, se putea spune orice despre ofițerii inferiori, însă nu ar fi fost de acord ca ofițerii superiori să poată fi atacați în vreun fel. Primirea de care se bucurase din partea comisarului îl derută atât de mult, încât Kovalev scutură dintr-odată din cap și zise, cu demnitate, ținând mâinile puțin depărtate: „Recunosc că, după observațiile jignitoare pe care mi le-ați făcut, nu mai am nimic de adăugat...“, și ieși.

Când ajunse acasă, deja nu-și mai simțea picioarele. Se lăsase înserarea. Apartamentul i se păru trist și neobișnuit de insuportabil, după toate căutările sale nereușite. Intrând în antreu, maiorul își văzu lacheul întins pe spate, pe divanul din piele murdară, scuipând pe podea și nimerind mereu cu succes în același loc. Atâta nesimțire îl făcu să turbeze. Fără să mai ezite, maiorul îl lovi cu pălăria peste frunte, spunându-i: „Porcule, te ocupi mereu de prostii!“

Ivan sări dintr-odată de pe divanul din piele și se aruncă în grabă asupra stăpânului său ca să-l ajute să-și scoată impermeabilul.

În cele din urmă, trist și obosit, maiorul se îndreptă către camera sa, unde intră, se așază într-un fotoliu și, după ce oftă de câteva ori, zise aproape cu resemnare:

— Doamne! Dumnezeule! Pentru ce m-ai nenorocit în asemenea hal? Dacă aș fi rămas fără o mână sau fără un picior, tot ar fi fost mai bine; să fi rămas fără urechi, e neplăcut, dar este totuși mai suportabil. Însă un om fără de nas doar dracu' mai știe ce este. Nici pasărea nu mai e pasăre, nici

cetățeanul nu mai e cetățean, pur și simplu ia-l și aruncă-l pe geam! Și cel puțin dacă mi-l tăiau în război sau în vreun duel, sau dacă mi l-ar fi tăiat pentru că m-aș fi făcut vinovat de ceva. A dispărut însă așa, din senin, fără niciun motiv, pe degeaba, nici măcar pentru vreo para chioară!... Numai că nu, nu poate fi adevărat, adăugă el, gândindu-se o clipă. Este de necrezut să se fi pierdut așa, dintr-odată; orice-ai face, orice-ai zice, mi se pare la fel de incredibil. Să fie oare chiar adevărat ceea ce mi se întâmplă, poate mai visez încă sau pur și simplu am vedenii, sau poate chiar eu, dintr-o greșeală, să fi băut, în loc de apă, votcă din aceea cu care îmi șterg bărbia după ce mă rad!?... Ivan, prostul, nu a băut-o, iar eu, probabil, am înhățat-o dintr-o singură înghițitură.

Ca să se convingă încă o dată că nu este beat, maiorul se ciupi atât de tare, încât se auzi țipând de durere. Această durere îl convinse definitiv că totul se întâmplase în realitate. Se ridică, se apropie tiptil, se duse la oglindă și, pentru început, închise bine ochii, cu speranța că, în clipa în care îi va redeschide, nasul ar putea să apară la locul său; dar în aceeași clipă, deschizându-i, sări înapoi, exclamând indignat:

— Ce aspect dezgustător!

Această întâmplare era într-adevăr, de neînțeles. Dacă și-ar fi pierdut un nasture, o lingură de argint, ceasul sau orice altceva; dar să-i dispară nasul, și de unde să dispară? Chiar din apartamentul propriu!... Maiorul Kovalev analiză pe rând toate circumstanțele în care ar fi putut să i se întâmple acest necaz, și într-un târziu presupuse, aflându-se însă foarte departe de adevăr, că l-o fi pedepsit nimeni altcineva decât chiar ofițereasa superioară, Podtocina, care își dorise ca el s-o ia în căsătorie pe fiica sa. Lui îi plăcuse să o curteze, dar evitase mereu să facă pasul hotărâtor. Însă, din momentul în care ofițereasa superioară îi declară acest lucru în mod direct, și anume că ea vrea să-și mărite fata cu el, maiorul se depărtase puțin câte puțin de fată, micșorând totodată și valurile de complimente pe care obișnuia să i le facă și spunându-i ofițeresei că încă e tânăr, că trebuie să mai lucreze vreo cinci anișori, că ar fi dorit să ajungă mai întâi la patruzeci și doi de ani exact. Și de aceea fu convins că aceasta, ca să se răzbune, hotărâse să-i strice aspectul fizic, angajând în acest

scop niște babe-vrăjitoare, deoarece altfel el nu ar fi reușit să înțeleagă nici în ruptul capului, cum i-ar fi putut tăia cineva nasul, fără ca măcar să intre în camera sa. Iar frizerul Ivan Iakovlevici îl răsesse miercuri, și tot restul zilei de miercuri și chiar în toată ziua de joi nasul lui fusese la loc, așa cum își amintea el, și cunoștea acest lucru foarte bine. Și-apoi ar fi simțit o durere și, fără îndoială, rana nu s-ar fi cicatrizat atât de repede, iar suprafața pielii nu ar fi devenit atât de netedă, ca foaia de clătită. În capul său roiau deja câteva planuri. Se gândea să o cheme la judecată pe ofițereasa superioară, într-o manieră formală, sau să se ducă la ea și s-o învinuiască el însuși, direct. Gândurile îi fură întrerupte însă de lumina care pătrunse prin toate crăpăturile ușii, semn că Ivan aprinsese deja lumânarea în vestibul. În curând, Ivan intră la el, ținând lumânarea în fața sa și răspândind lumină în toată camera. Primul lucru pe care îl făcu Kovalev fu să înhațe batista și să acopere locul unde până ieri încă își mai avea nasul, astfel încât ignorantul de Ivan să nu-și caște gura de uimire, văzând o astfel de ciudățenie la stăpânul său.

Nici nu reușise bine Ivan să se retragă în odăița lui, că în vestibul se auzi o voce necunoscută, care întreba:

— Aici locuiește asesorul de colegiu Kovalev?

— Intrați! Maiorul Kovalev se află chiar aici, zise Kovalev, sărind în grabă de pe divan și deschizând ușa către vestibul.

Intrase un slujbaș de la Poliție cu o ținută frumoasă, cu favoriții de culoare nici prea deschisă, nici prea închisă, cu obrajii destul de plini, același polițist care la începutul povestirii stătea la capătul Podului Isakievsk.

— Dumneavoastră v-ați permis să vă pierdeți nasul?

— Exact.

— Acum a fost găsit.

— Ce vorbiți?, strigă maiorul Kovalev.

Bucuria îi luase glasul. Se uită cu toată făptura sa la polițistul de cartier, la buzele lui pline, la obrajii lui grași, pe care alerga lumina tremurătoare a lumânării.

— Dar cum s-a întâmplat?

— Într-un mod straniu: a fost prins chiar în clipa când voia să se facă nevăzut. Se urcase deja în diligență și voia să plece

la Riga. Iar pașaportul îi era făcut de mult pe numele unui alt slujbaș. Chiar și mie mi se pare ciudat că l-am luat la început drept un adevărat domn. Dar, din fericire, aveam ochelarii la mine și am văzut imediat că acesta era nimic altceva decât un nas. Știți, eu sunt miop, și dacă vă așezați în fața mea, nu văd decât că aveți o față, dar nu vă pot vedea nici nasul și nici bărbia. Soacra mea, adică mama soției mele, nu vede nimic, la fel ca și mine.

Kovalev era neliniștit.

— Deci, unde este? Unde? Să dau o fugă.

— Nu vă deranjați. Înțelegând că aveți nevoie de el, l-am luat cu mine. Dar este important ca să știți că vinovatul principal pentru această șarlatanie este potlogarul de frizer de pe strada Voznesensk, care acum stă în închisoarea unității de poliție. Eu îl bănuiam mai de mult că este hoțoman și bețiv, și l-am surprins sustrăgând un set de nasturi dintr-o prăvălioară, încă din data de trei ale lunii. Nasul dumneavoastră este exact așa cum era.

Zicând acestea, polițistul de cartier băgă mâna în buzunar și scoase de acolo nasul învelit într-o hârtie.

— El este, el este!, strigă Kovalev. Da, exact, el! Beți cu mine un ceai!

— Ar fi o mare plăcere pentru mine, însă nu pot în niciun caz. De aici, trebuie să mai trec și pe la penitenciar... Tare s-au mai scumpit toate produsele... În casa mea mai locuiește atât soacră-mea, adică mama soției mele, cât și copiii; cel mai mare pare să fie un băiat promițător: este deștept, dar nu avem niciun mijloc să-l dăm mai departe, la instruire...

Kovalev înțelese aluzia și, înhățând de pe masă o bancnotă roșie, i-o puse în mână polițistului de cartier care, închinându-se, ieși pe ușă. În clipa următoare Kovalev îi auzi vocea tocmai din stradă, unde acesta certa cu înfocare un mujic cretin care trecea cu căruța pe bulevard.

După plecarea polițistului, asesorul de colegiu rămase într-o stare inertă și reuși să-și revină foarte greu, astfel încât abia după câteva minute bune putu din nou să vadă și să simtă. Într-o astfel de stare de inconștiență îl aduseseră această bucurie neașteptată. Ridică cu grijă nasul găsit,

ținându-l în ambele mâini făcute căuș, și se mai uită o dată la el, cu atenție.

— Deci este el, fără îndoială că-i el!, zise maiorul Kovalev. Iată și coșul de pe partea stângă, apărut chiar ieri.

Maiorului îi venea să râdă în hohote, de bucurie.

Numai că pe lume nu există nimic de lungă durată și de aceea, după câteva clipe, nici bucuria nu mai era la fel de intensă ca la început. Peste încă un minut, bucuria scăzu și mai mult și în cele din urmă, pe neobservate, se întrepătrunse cu starea obișnuită a sufletului, ca și cercurile iscate de căderea unei pietricele în apă, ce devin din ce în ce mai șterse, până se fac totuna cu suprafața netedă a apei. Kovalev începu să analizeze lucrurile și ajunse la concluzia că această întâmplare nu s-a terminat încă: nasul a fost găsit, însă cineva trebuia să îl potrivească și să îl lipească la locul său.

— Dar dacă nu se va lipi?

La întrebarea pe care și-o adresă sieși, maiorul păli.

Cu o senzație de teamă inexplicabilă, el se grăbi către masă, apropie oglinda, ca nu cumva să pună nasul la loc, strâmb. Măinile îi tremurau. Atent și cu mare băgare de seamă, el potrivi nasul pe locul ce-i fusese hărăzit. Vai, ce nenorocire! Nasul nu se lipea!... El îl puse în fața gurii, îl încălzi cu suflarea sa și îl duse iar la locul neted dintre cei doi obraji; însă nasul nu stătea deloc singur, la locul său.

— Ei! Ei, hai! Stai acolo, prostule!, îl apostrofă maiorul.

Însă nasul părea ca de lemn și cădea înapoi pe masă, cu un sunet atât de straniu, de parcă ar fi fost un bușon. Fața maiorului se strâmbă convulsiv.

„Oare chiar nu se va mai prinde deloc?“, se întreba el îngrozit.

Însă de fiecare dată când îl punea acolo unde îi era locul, efortul său rămânea fără niciun succes.

El îl strigă pe Ivan și îl trimise după medic, care locuia în aceeași clădire, dar în cel mai bun apartament de la mezanin. Acest medic era un bărbat prezentabil, avea niște favoriți minunați, negri ca smoala, o soție bine făcută, tânără; în toate diminețile, el obișnuia să mănânce mere crude și își ținea gura într-o stare de curățenie deosebită, dedicându-i câte trei sferturi de oră, pentru a o clăti și a-și curăța dinții cu cinci

tipuri de periute. Medicul veni imediat. Întrebând când s-a întâmplat nenorocirea, îl apucă pe Kovalev de bărbie, ridicându-i-o, și-i dădu un bobârnac exact în locul unde mai înainte fusese așezat nasul, astfel încât maiorul trebui să-și dea capul pe spate atât de brusc, încât se lovi cu ceafa de perete. Medicul îi zise că n-a pățit nimic și îl sfătui să se depărteze puțin de perete, apoi îi porunci să dea capul mai întâi spre dreapta și, pipăind acel loc unde fusese nasul, făcu: „Hm!“ Apoi îi porunci să incline capul spre stânga, și zise: „Hm!“. În cele din urmă, îi mai dădu un bobârnac cu degetul mare, astfel încât maiorul Kovalev se trezi dând din cap asemenea unui cal căruia i se analizează starea danturii. După acest examen, medicul spuse:

— Nu, nu e posibil. Mai bine rămâneți așa, fiindcă altfel s-ar putea întâmpla ceva și mai grav. Nu încape nicio îndoială că nasul ar putea fi ușor așezat la loc, și chiar acum vi l-aș putea așeza. Vă asigur însă că așa va fi mai rău pentru dumneavoastră.

— Bine, bine! Dar ce mă fac eu fără nas?, întrebă Kovalev. Mai rău decât este acum, nu cred că ar putea să fie. Dracu' știe ce mi s-a întâmplat!... Cum să mă arăt eu în lume cu caricatura asta de față? Eu am foarte multe cunoștințe în lumea bună; chiar astăzi, ar trebui să particip la două recepții, organizate în două case diferite. Eu cunosc foarte multe personalități: pe consiliera de stat Cehtareva, pe Podtocina – ofițer superior... cu toate că după felul în care s-a comportat față de mine, nu mai pot să am cu ea decât relații de la reclamant la pârât. Fiți bun, îi zise Kovalev, cu un glas rugător, chiar să nu mai existe nicio soluție? Prindeți-l într-un fel! Poate că nu veți putea să-l prindeți definitiv, dar cel puțin să se țină lipit, eu chiar aș putea să-l sprijin un pic cu mâna, dacă apare cumva vreun pericol. Ș-apoi eu nici nu obișnuiesc să dansez, așa că nu aș putea să-i dăunez, printr-o mișcare neatentă. În ceea ce privește onorariul de vizită, vă rog să nu aveți nicio temere în această privință: voi fi la înălțime, atât cât îmi pot permite mijloacele...

— Ați putea să mă credeți..., rosti medicul, nici prea tare, dar nici în șoaptă, ci cu o voce deosebit de prietenoasă și atractivă. Eu nu tratez niciodată pe cineva, gândindu-mă să mă

îmbogățesc de pe urma sa. Acest aspect se află în contradicție cu regulile mele și cu arta mea. Desigur, eu iau bani pentru vizitele pe care le fac, dar numai ca să nu supăr pe cineva, refuzându-l. Eu v-aș prinde fără ezitare nasul la loc, însă vă asigur, și dacă nu credeți ceea ce vă spun, aveți cuvântul meu de onoare în această privință; această intervenție va avea consecințe mult mai rele pentru dumneavoastră, în viitor. Lăsați mai bine lucrurile să se întâmple ca de la sine. Spălați-vă cu apă rece mai des, și puteți să fiți convins că dumneavoastră, și fără nas, veți fi la fel de sănătos ca și în cazul în care vi l-aș pune la loc. Vă sfătuiesc de aceea să puneți nasul într-un borcan și să turnați peste el niște alcool tare sau, și mai bine, să-l țineți într-un amestec făcut din vreo două linguri de votcă tare cu oțet dat în clocot, și atunci, chiar ați putea câștiga câțiva bănuți bunicei. Aș putea să-l cumpăr și eu, dacă mi l-ați vinde mai ieftin.

— Nu, nu! Nu-l vând pentru nimic!, strigă disperat maiorul Kovalev, mai bine să se piardă!

— Să-mi fie cu iertare!, zise medicul, făcând o plecăciune, am vrut să vă fiu de folos... N-ai ce să-i faci! Cel puțin, ați văzut că m-am străduit.

Spunând acestea, medicul ieși din cameră, cu o ținută distinsă. Kovalev nici nu-i observase fața și, aflându-se într-o stare de inconștiență profundă, își aminti că văzuse doar, ieșindu-i de sub mânecile fracului negru, manșetele cămășii, curate și albe ca zăpada.

A doua zi, înainte de a-și prezenta plângerea la Poliție, maiorul decise să-i scrie doamnei ofițer superior, cu speranța că poate o va convinge să-i dea înapoi, fără luptă, ceea ce de fapt i se cuvenea de drept. Scrisoarea avea următorul conținut:

Mult stimată doamnă Aleksandra Grigorievna!

Nu pot înțelege fapta stranie săvârșită de dumneavoastră. Să fiți sigură că, procedând astfel, nu veți câștiga nimic și nicidecum nu mă veți putea obliga să mă căsătoresc cu fiica dumneavoastră. Vă rog să mă credeți că povestea legată de nasul meu îmi este cunoscută în totalitate, cum la fel de bine

cunosc și faptul că dumneavoastră, și nimeni altcineva, ați fost autoarea principală a acestui caz. Detașarea lui subită de la locul unde se afla, evadarea și deghizarea, ba luând forma unui funcționar, ba, în cele din urmă, revenind la aspectul său inițial, toate acestea nu sunt altceva decât consecința vrăjilor făcute de dumneavoastră sau de cei care, la fel ca și dumneavoastră, practică aceste lucruri neobișnuite. Din partea mea, mă consider obligat să vă previn: dacă nasul de care v-am vorbit nu se va întoarce chiar astăzi la locul său, voi fi nevoit să apelez la sprijinul și protecția legilor.

De altfel, țin să vă spun că manifest față de dumneavoastră cel mai mare respect.

Sluga dumneavoastră supusă,

Platon Kovalev

Mult stimată domnule Platon Kuzmici!

Scrisoarea dumneavoastră m-a uimit peste măsură. Da, recunosc sincer, că am rămas uluită, mai ales, de învinuirile nedrepte venite din partea dumneavoastră. Vă informez că eu nu l-am văzut niciodată pe funcționarul despre care pomeniți în scrisoare, acesta nu a călcat niciodată pragul casei mele, nici deghizat și nici în forma sa naturală. Este adevărat însă, că pe la mine a trecut Filipp Ivanovici Potancikov. Și cu toate că sunt convinsă că el o urea în căsătorie pe fiica mea și are și un comportament civilizată adecvat, nu este bețiv și pe deasupra, mai este și foarte învățat, eu nu i-am dat niciodată vreun motiv temeinic să-și facă speranțe. Dumneavoastră faceți aluzie la nas. Dacă prin aceasta înțelegeți că am vrut să vă dau peste nas, adică să vă dau un refuz formal, atunci chiar mă mir că tocmai dumneavoastră spuneți aceasta, pe când eu, așa cum bine cunoașteți, manifest o cu totul altă părere. Dacă dumneavoastră mi-ați cere chiar acum mâna fiicei mele, conform regulilor creștine, eu aș fi gata să vă satisfac pe loc această cerere, fiindcă ea corespunde pe deplin cu dorința mea permanentă, cu speranța aceasta rămânând pentru totdeauna pregătită să vă fiu de folos.

Aleksandra Podtocina

„Nu, spuse Kovalev, după ce citi cu atenție scrisoarea. Precis că ea nu poartă nicio vină. Nu poate fi ea! Scrisoarea e ticluită în așa fel, încât nu ai putea să zici că a scris-o un om vinovat de vreo crimă.“ Asesorul de colegiu era competent față de aceste metode, fiindcă, în trecut, fusese trimis de câteva ori în regiunea Caucaz, pentru anchetarea unor cazuri asemănătoare. Atunci, în ce mod, și ce forțe să fi determinat oare mobilul acestei întâmplări? „Numai dracu' ar putea să le descurce“, zise el, în cele din urmă, lăsându-și, dezolat, mâinile să-i atârne pe lângă corp.

Între timp, zvonul despre această întâmplare neobișnuită se răspândi cu repeziciune în toată capitala și, cum se întâmplă de obicei, nu lipsiră înfloriturile. Pe atunci mințile oamenilor erau sensibile la tot felul de întâmplări neobișnuite. Puțin mai înainte de apariția acestui caz, publicul larg devenise tot mai preocupat de experiențele privind fenomenele magnetismului. Istoria despre scaunele dansatoare din Strada Grajdurilor era încă proaspătă și, de aceea, nimeni nu se miră când, printre oameni, se răspândi cu repeziciune povestea cu nasul asesorului de colegiu Kovalev, nas care, în plină zi, pe la orele trei, se plimba nestingherit pe Bulevardul Nevski. Cineva zise că nasul s-ar fi găsit în magazinul Iuncherului și lângă acest loc se adună o mulțime de oameni, care începură să se înghesuie, astfel încât trebui să intervină poliția. Un speculant, cu un fizic mai deosebit, cu favoriți proeminenți, care vindea tot felul de produse de patiserie la intrarea în teatru, meșteri în mod special câteva bănci minunate din lemn, foarte rezistente, unde îi invita pe curioși să se așeze, luând câte optzeci de kopeici de la fiecare vizitator. Un colonel cu merite deosebite ieși în grabă din casă, special pentru acest eveniment și cu mare greutate reuși să răzbată prin mulțime. Spre marea lui dezamăgire, văzu în fereastra magazinului, în loc de nas, o flanelă obișnuită din lână și un tablou litografiat, care înfățișa o domnișoară ce-și îndrepta ciorapul, și un curtezan ușuratic, cu o vestă largă și o bucățică de barbă, ce se uita la ea, pitit fiind după un copac. Acest tablou atârna acolo de mai bine de zece ani. Depărtându-se, colonelul zise nemulțumit: „Cum se poate să deranjezi lumea cu aceste zvonuri stupide și incredibile?“

Apoi, mai umblă vestea că nu pe Bulevardul Nevski, ci în Parcul Tavriceskii se plimbase nasul maiorului Kovalev, și că s-ar fi aflat pe acolo de mult; că însuși Hozrev-Mirza, care locuise cândva în acel loc, se mirase foarte tare de acest joc straniu al naturii. Chiar și câțiva studenți de la Academia de chirurgie se duseseră acolo după nas. Iar o doamnă onorabilă de viță nobilă îl rugase pe administratorul parcului, printr-o scrisoare particulară pe care i-o adresase recent, să le arate și copiilor săi acest fenomen rar și, dacă ar fi fost cu putință, să le acorde și unele explicații instructive.

Toate aceste întâmplări ieșite din comun aveau darul de a produce o bucurie deosebită în lumea mondenă, participanților obișnuiți ai recepțiilor, cărora le plăcea să înveselească doamnele și care, în acea perioadă, își epuizaseră în totalitate rezervele de glume. Un număr nu prea mare de oameni onorabili și bine intenționați erau însă foarte nemulțumiți. Un domn chiar își exprimase nedumerirea, spunând că el nu înțelege cum se poate întâmpla ca în acest secol luminat să se răspândească asemenea absurdități și că el se miră de ce autoritățile rămân indiferente la astfel de povestiri inventate și de-a dreptul ridicole. Domnul, precum prea bine se poate constata, făcea parte din acea categorie de oameni care-și doreau o implicare mai mare a autorităților în orice împrejurare sau situație s-ar fi ivit, chiar și în certurile zilnice dintre soți. Ajunsă până la acest punct, toată întâmplarea dispăru însă dintr-odată în ceață, fără ca să i se mai afle vreodată evoluția și sfârșitul.

Capitolul 3

Mari prostii se mai întâmplă pe lumea asta. Câteodată, acestea sunt absolut neverosimile. Pe negândite, acel nas care se plimbasese într-o trăsură în persoana unui consilier de stat și care făcuse atâta zarvă în oraș, se pomeni din nou la locul său, adică exact între cei doi obraji ai maiorului Kovalev. Acest eveniment s-a întâmplat în aprilie, în ziua de șapte. Trezindu-se și privindu-se în oglindă, maiorul își zări din nou nasul la locul lui! Îl apucă temător cu mâna, era chiar nasul lui! „Ehei!”, zise Kovalev și, de bucurie, era cât pe ce să înceapă să galopeze desculț prin toată camera, dar chiar în clipa aceasta, intră Ivan și îi încurcă socotelile. Porunci ca imediat să i se aducă apă ca să se spele, și în vreme ce se spăla, se mai uită o dată în oglindă, să-și vadă nasul! Ștergându-se cu prosopul, se mai privi din nou, să-și mai vadă nasul încă o dată!

— Ivan, ia te uită puțin, mi se pare că am un coș pe nas, zise el și se gândi în sinea sa că Ivan o să-i spună: „Ce nenorocire, domnule, nu aveți acolo niciun fel de coș, dar mai mult, vă lipsește chiar nasul!”

Însă Ivan îi zise:

— Nu e nimic acolo, niciun fel de coș: nasul e curat!

„Bine, drăcia dracului!”, își spuse maiorul în sinea sa și plesni din degete mulțumit. În aceeași clipă frizerul Ivan Iakovlevici se arătă în ușă, foarte speriat, asemenea pisicii ce abia fusese pedepsită pentru că furase o bucățică de șuncă.

— Spune mai întâi, ai mâinile curate?, îi strigă de la distanță Kovalev.

— Curate.

— Minți!

— Pe crucea mea, sunt curate, cucoane.

— Vezi tu!

Kovalev se așează. Ivan Iakovlevici îl acoperi cu un șervețel și într-o clipită, cu ajutorul unui pământuf, acoperi toată barba și o parte din obrazul maiorului, cu un strat subțire de cremă, care semăna cu aceea servită de obicei la onomasticile negustorilor.

„Ia uite!, își zise în sinea sa Ivan Iakovlevici, privindu-i nasul, și apoi înclină capul să-l vadă și dintr-o parte. Ei dracie!, și când te gândești ce întâmplare nemaiauzită“, continuă el să-și spună în gând, privind îndelung către nasul maiorului. În cele din urmă, ușor, cu o grijă deosebită, foarte greu de imaginat, frizerul își ridică două degete, ca să poată prinde mai bine vârful nasului. N-ai ce să-i faci!..., acesta era modul de lucru a lui Ivan Iakovlevici.

— Ei-ei-ei, ai grijă!, strigă Kovalev.

Ivan Iakovlevici își lăsă mâinile în jos, se zăpăci, se fâstâci cum nu se mai fâstâcise vreodată până atunci. În cele din urmă, cu mare atenție, începu să-l gâdile cu briciul pe sub bărbie; și cu toate că nu-i era deloc prea comod, ba, chiar destul de dificil să-l radă fără a-l ține de partea aceea a corpului dotată cu simțul mirosului, sprijinindu-și totuși într-un anumit fel degetul său mare și aspru în obrazul maiorului, apoi în maxilarul său inferior, puțin câte puțin, trecu de orice pericol și îl rase.

Când fu gata, Kovalev se grăbi să se îmbrace, luă un birjar și plecă direct spre patiserie. Ajungând acolo, strigă încă de la intrare: „Băiete, o cupă cu ciocolată!“, și în aceeași clipă se apropie de oglindă – nasul era la loc! Se întoarse vesel, cu o expresie ironică pe față și se uită, cu ochii un pic mijitiți, la doi militari, dintre care, unul avea un nas ceva mai mic decât nasturele de la jiletcă. Plecă, după aceea, spre cancelaria departamentului, unde solicitase să fie angajat în calitate de viceguvernator, iar dacă acest lucru nu ar fi fost cu putință, măcar pe un post de executor. Mergând spre ieșire, trecu prin

hol și se privi din nou în oglindă, observând și de această dată că nasul era încă la locul său! Se duse apoi la un alt asesor de colegiu, sau maior, un personaj ironic recunoscut, căruia Kovalev obișnuia să-i dea replici pe măsură la remarcile sale înțepătoare, de tot felul: „Tu, când le spui, te cunosc eu, ești ca un ac de păr!“ În drum spre casa acestuia, medită: „Dacă maiorul o să mă vadă și nu o să plesnească de râs, este un semn sigur că toate organele mele se află la locul lor“. Însă asesorul de colegiu nu reacționează în vreun mod deosebit. „Este bine, e bine, drăcia dracului!“ se gândi Kovalev. În drumul către cancelarie, o întâlnește pe Podtociina, ofițer superior, însoțită de fiica sa. După ce își făcuseră plecaciunile de rigoare, se auzi întâmpinat cu exclamații de bucurie, fapt care însemna că eroul nostru nu ar fi putut să aibă vreun defect fizic. Discutară un timp mai îndelungat, după care, scoțându-și în mod special tabachera, și-o apropie, pe îndelete, de față cu ele, sub ambele căi de acces ale nasului, spunându-și în gând: „Uitați-vă așa-dar muierilor, firi de găini! N-o să mă mai însor deloc cu fiică-ta totuși. Numai așa, *par amour*¹, mai lasă-mă!“ Și le întoarse spatele. Din acel moment, maiorul Kovalev continuă să se plimbe pe Bulevardul Nevski, trecând pe la teatru și peste tot, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Între timp, nasul rămăsese acolo, la locul său, ca și mai înainte, fără niciun indiciu că acest organ ar fi luat-o cumva pe de lături, vreodată. După această întâmplare, se înțelege că maiorul Kovalev devenise mereu predispus la umor, mereu zâmbăreț, ținându-le calea tuturor doamnelor atrăgătoare și chiar oprindu-se odată la chioșcurile din hală, ca să-și cumpere o tresă, nu se știe pentru care motiv, deoarece el nu era cavalerul vreunui ordin, ca să o poată purta.

Iată ce fel de întâmplări hazlii se mai aud în capitala nordică a imensului nostru stat! Abia acum, la sfârșit, analizând toată povestea în deplină cunoștință de cauză, vedem că multe dintre elementele ei sunt de-a dreptul neverosimile. Nu mai vorbim de faptul că detașarea supranaturală a nasului și apariția sa în diverse locuri în postura de consilier de stat este fantezistă. Cum de nu și-a putut da seama oare Kovalev că nu

¹ Din dragoste (lb. franceză).

era deloc indicat să dea anunț la ziar în legătură cu propriul nas? Aici nu mă refer desigur la faptul că un astfel de anunț ar fi costat o groază de bani, ar fi de-a dreptul absurd să ne gândim la acest aspect, cu atât mai mult cu cât eu nu fac parte din categoria celor zgârciți. Anunțul ar fi fost însă lipsit de sens, penibil, chiar ridicol! Mă întreb încă o dată, cum de a ajuns oare nasul acesta chiar în pâinea coaptă și cum de însuși Ivan Iakovlevici... Nu, acest lucru îmi este de neînțeles, este categoric de neînțeles! Dar cel mai straniu și absolut de neînțeles mi se pare următorul fapt: cum se întâmplă oare că autorii acceptă astfel de subiecte? Trebuie să recunosc că acest lucru nu-l pot înțelege deloc, acest lucru, fără doar și poate... nu, nu, nu-l pot înțelege și gata. În primul rând, nu aduce niciun folos țării. În al doilea rând... și nici în al doilea rând nu există vreun folos. Pur și simplu, nu înțeleg ce-i asta...

Și totuși, pe lângă toate acestea, chiar dacă am accepta și una și alta, și a treia, chiar poate... așa este, unde nu se întâmplă stupidități?... Și chiar așa, dacă stai și te gândești, în toate aceste povestiri fanteziste, pare să fie totuși ceva. Orice s-ar spune, până la urmă, astfel de pățanii se întâmplă încă pe lume, rar, dar se mai întâmplă.

Sfârșit